

ОСВІТА ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ: ДОСВІД ДАНІЇ

Ірина Шульга

викладачка кафедри педагогіки та менеджменту освіти,
методистка інклюзивно-ресурсного центру,
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка,
E-mail: ira.shulha@tnpu.edu.ua

Одним із пріоритетних напрямів розвитку національної освіти залишається впровадження інклюзивної освіти, що дає змогу забезпечити доступною та якісною освітою дітей з особливими освітніми потребами. Згідно з даними Міністерства освіти і науки України, кількість учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються в закладах загальної середньої освіти (в інклюзивних класах) налічує 33 861 (2022/2023 н. р.), що на 1175 осіб більше ніж у попередньому році; станом на 2022 р. збільшилась й кількість інклюзивних класів – 24 995, а також інклюзивно-ресурсних центрів – 667, фахівці яких забезпечують проведення комплексної оцінки розвитку дітей з особливими освітніми потребами, використовуючи сучасні світові методики, здійснюють їх психолого-педагогічний супровід та надають інші послуги [1]. Як бачимо інклюзія поступово стає невід’ємною частиною національної освітньої системи, натомість її завдання та напрямки впровадження корегуються та залежать від сучасних викликів.

На наш погляд, доречним є вивчення зарубіжного досвіду із зазначеної проблеми, що дасть змогу порівняти особливості реалізації інклюзивної освіти в нашій країні та за кордоном і водночас виокремити позитивні тенденції, які можуть бути вдало адаптованими та впровадженими в Україні. Актуальність зазначеної проблеми підтверджується наявністю релевантних досліджень (Н. Андрійчук, Ю. Бойчук, А. Вербенець, О. Костюк, М. Захарчук, О. Казачінер, Н. Кравець, І. Малишевська, О. Продіус, Т. П’ятакова, Л. Ханзерук та інші вчені).

Особливу увагу у цьому контексті привертає досвід Скандинавських країн, де основними принципами освіти здавна є: інклюзивність, доступність та універсальність. Тому метою нашої статті є вивчити особливості становлення та розвитку інклюзивної освіти в Скандинавських країнах, зокрема, більш детально проаналізуємо досвід Данії.

Інклюзія у Данії є своєрідною ідеологією і важливою ознакою освітньої політики. Свого часу країною було ратифіковано низку міжнародних документів, які стосуються захисту прав осіб з інвалідністю, серед яких Саламанкська декларація, Конвенція ООН про права осіб з інвалідністю та інші. Це визначило подальші кроки для реалізації інклюзивної освіти, що передусім відображено у Національній стратегії з реалізації інклюзивної освіти, Законі про народну школу та Законі про освіту для молоді з особливими потребами.

У Данії муніципалітет забезпечує усі необхідні послуги, які надаються дітям з особливими освітніми потребами, максимально залучаючи їх до навчання в народних школах (Folkeskole) [4].

У країні батьки дітей, у тому числі дітей з особливими освітніми потребами мають право вільного вибору закладу освіти для своєї дитини. Проте, є певні обмеження, які стосуються того, що обрана школа має обов'язково бути здатною забезпечити необхідну підтримку дитині з ООП [2]. Перед навчанням у школі батьки звертаються до освітньо-психологічної консультативної служби (The Educational-Psychological Advisory Service), яка функціонує у місцевому муніципалітеті, для того, щоб фахівці провели необхідну оцінку розвитку, можливостей і освітніх потреб дитини, а згодом надали пропозиції щодо необхідного типу підтримки. Будь-які рішення щодо навчання дитини чи надання їм допомоги обов'язково узгоджуються з батьками, якщо вони не погоджуються із висновками комісії – можуть подати скаргу до Апеляційної ради спеціальної освіти [4].

Інклюзивна освіта як правило забезпечується через диференційований підхід в освітньому процесі (навчання має бути максимально адаптованим), залучення асистентів учителів та практики спільного викладання. Крім того, у

школі працює психолог, логопед, медичний і соціальний працівники та інші фахівці, які надають додаткові послуги та разом із педагогами визначають індивідуальну освітню траєкторію для дитини [3]. Так би мовити, це своєрідна команди психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами, яка серед іншого має завдання – розробити навчальну карту дитини (The Educational Record), де міститься інформація про її сильні сторони, інтереси, досягнуті результати, цілі та очікування на майбутнє, а також зазначається потреба в консультиванні; щороку документ переглядається та при потребі коригується відповідно до отриманих результатів [4].

Варто також наголосити, що у контексті реалізації інклюзивної освіти відбувається тісна співпраця між закладом освіти та освітньо-психологічною консультативною службою, останні можуть надавати необхідні технічні засоби та/або спеціальні навчальні матеріали [4]. Зазвичай, діти з особливими освітніми потребами навчаються в звичайному класі, при цьому за потреби можуть мати додаткові години з певних предметів, однак, якщо це більше 9 годин – тоді доцільно спрямувати її в спеціальний клас. Часто такі класі відриваються для дітей з фізичними, інтелектуальними порушеннями, порушеннями зору чи слуху, дислексією тощо. Існує практика комбінованого навчання, коли дитина з особливими освітніми потребами є одночасно учнем/ученицею звичайного та спеціального класів [3]. Основна мета освітніх програм для дітей з особливими освітніми потребами, які не можуть опанувати зміст типової освітньої програми, спрямована передусім на формування особистих, соціальних і професійних компетенцій, що має забезпечити самостійність і незалежність у дорослому житті та можливість знайти себе на ринку праці [2].

Поряд із народними школами, у Данії функціонують безкоштовні приватні незалежні школи (Free Private Independent Schools), які надають аналогічні спеціальні освітні послуги дітям. Уряд пропонує таким школам грантове фінансування, яке спрямовується на організацію навчання дітей з інвалідністю чи дітей-білінгвів. Отримані закладом кошти покривають

додаткові витрати на супровід дитини, забезпечення її необхідними засобами та/або транспорт для дітей з важкими формами інвалідності [2].

Ми проаналізувати передумови успішної реалізація інклюзивної/спеціальної освіти у Данії, серед яких:

– консультування (надання необхідних настанов і рекомендацій) батьків, учителів та інших фахівців, які працюють з дитиною з особливими освітніми потребами;

– забезпечення закладу освіти спеціальними навчальними матеріалами та засобами навчання;

– організація навчання у відповідності до здібностей і початкових можливостей учня/учениці з особливими освітніми потребами;

– використання в освітньому процесі методів роботи, які спрямовані на зменшення впливу фізичних, психологічних, мовних або сенсорних порушень учня/учениці з особливими освітніми потребами та водночас сприяють розвитку їх впевненості;

– надання допомоги, яка стосується подолання практичних труднощів, пов'язаних із відвідуванням школи;

– організація спеціальних заходів [3].

Отже, порівнюючи досвід Данії та України у контексті реалізації інклюзивної освіти можна віднайти багато спільного, зокрема, що стосується механізму зарахування дитини з ООП до закладу освіти, особливостей формування команди психолого-педагогічного супроводу, яка включає різнопрофільних фахівців та її завдань, серед яких – розроблення навчальної карти, своєрідної індивідуальної програми розвитку дитини з ООП. Тому цікавим вважаємо вивчення особливостей професійної підготовки майбутніх педагогів до роботи в інклюзивному освітньому середовищі, що може бути перспективним напрямком для подальших наукових досліджень.

Список використаних джерел:

1. Статистичні дані Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/inklyuzivne-navchannya/statistichni-dani> (дата звернення: 06.04.2023).
2. Country information for Denmark – Systems of support and specialist provision. *European Agency for Special Needs and Inclusive Education*. URL: <https://www.european-agency.org/country-information/denmark/systems-of-support-and-specialist-provision> (дата звернення: 06.04.2023).
3. Denmark. Educational Support and Guidance. *European Commission (Eurydice)*: <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/national-education-systems/denmark/educational-support-and-guidance> (дата звернення: 06.04.2023).
4. Special Needs Education in Denmark. *Angloinfo. Denmark*. URL: <https://www.angloinfo.com/how-to/denmark/family/schooling-education/special-needs-education> (дата звернення: 06.04.2023).